

Ніжинська міська рада Чернігівської області
Управління освіти Ніжинської міської ради Чернігівської області
Міський центр професійного розвитку педагогічних працівників
Ніжинської міської ради Чернігівської області

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Вчора, сьогодні, завтра»
у межах реалізації Програми розвитку та
функціонування
української мови в закладах освіти
«Сильна мова – успішна держава»**

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції

9 листопада 2021 року

м. Ніжин

Ніжинська міська рада Чернігівської області
Управління освіти Ніжинської міської ради Чернігівської області
Міський центр професійного розвитку педагогічних працівників
Ніжинської міської ради Чернігівської області

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Вчора, сьогодні, завтра»
у межах реалізації Програми розвитку та функціонування
української мови в закладах освіти
«Сильна мова – успішна держава»**

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції

9 листопада 2021 року

Ніжин – 2021

УДК
ББК

Редакційна колегія:

Пономаренко Н.О. – заступник начальника управління освіти Ніжинської міської ради

Кривенко І.О. – директор Міського центру професійного розвитку педагогічних працівників Ніжинської міської ради

Голуб Н. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Шевченко С.П. – учитель української мови та літератури Ніжинської гімназії № 3

Железняк. С.Р. – консультант Міського центру професійного розвитку педагогічних працівників Ніжинської міської ради

Іващенко Л.І. – бібліотекар Міського центру професійного розвитку педагогічних працівників Ніжинської міської ради

Тимошенко О.О. – консультант Міського центру професійного розвитку педагогічних працівників Ніжинської міської ради

«Вчора, сьогодні, завтра» у межах реалізації програми розвитку та функціонування української мови в закладах освіти «Сильна мова – успішна держава»: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (09 листопада 2021 року). Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2021. 108с.

До збірника ввійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вчора, сьогодні, завтра» у межах реалізації програми розвитку та функціонування української мови в закладах освіти «Сильна мова – успішна держава», яка відбулася 9 листопада 2021 року в Ніжинському будинку дітей та юнацтва. На конференції було розглянуто актуальні питання розвитку української мови, методики викладання української мови та літератури в закладах загальної середньої та вищої освіти.

Для вчителів, викладачів, науковців, учнів, студентів та всіх, хто цікавиться питаннями розвитку української мови.

Матеріали надруковані в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Зміст

1. **Антончук Олександр Михайлович.** УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ
2. **Базар Тетяна Вікторівна.** ДІЯЛЬНИСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА РЕФОРМИ НУШ, ЙОГО ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПІЛОТУВАННЯ АДАПТАЦІЙНОГО ЦИКЛУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
3. **Бабич Ніна Олександрівна, Стовбун Наталія Сергіївна.** МЕДІАГРАМОТНІСТЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
4. **Бакута Олена Миколаївна.** РОБОТА З ТЕКСТОМ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
5. **Бережняк Валентина Миколаївна.** ЛЕКСИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛІВОБЕРЕЖНОПОЛІСЬКИХ ГОВІРОК НА ТЛІ СУМІЖНИХ ДІАЛЕКТНИХ СИСТЕМ
6. **Біленко Тамара Олексіївна.** ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
7. **Большак Наталія Олексіївна.** ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ ТА ЛЕКСИКОЛОГІЇ
8. **Бронзенко Тетяна Анатоліївна.** ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ ТЕМИ «РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ ВІДОКРЕМЛЕНИХ ОБСТАВИНАХ В 11 КЛАСІ» ЗЗСО
9. **Гетьман Тетяна Олександрівна.** ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
10. **Гузь Ірина Володимирівна.** СИСТЕМНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ У ЗЗСО
11. **Дячинська Мирослава Владиславівна.** СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНІСТИКИ КЛИМА ПОЛЩУКА
12. **Киричок Інна Іванівна.** ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
13. **Коверзюк Діана Миколаївна.** СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ
14. **Молочко Світлана Рашитівна.** ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

15. **Мушировська Наталія Володимирівна.** ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА
16. **Наконечна Марія Миколаївна, Папуча Микола Васильович.** ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
17. **Примак Олена Володимирівна, Виговська Світлана Володимирівна.** ІСТОРІЯ В СЛОВІ (ЗА ТВОРАМИ ВОЛОДИМИРА ЛИСА)
18. **Прокопенко Олена Іванівна.** ЗАСТОСУВАННЯ ТЕКСТОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
19. **Ременюк Людмила Олексіївна.** ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО І ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
20. **Романова Ірина Василівна.** УКРАЇНСЬКА МОВА ПІСЛЯ ТРИДЦЯТОЇ РІЧНИЦІ ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
21. **Романчук Світлана Миколаївна.** ВИКОРИСТАННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ТРОПІВ У ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ТЕКСТАХ
22. **Скидан Марина Сергіївна.** ХРОНОТОП ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ТЕКСТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ
23. **Скидан Марина Сергіївна.** ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ
24. **Скидан Ярослав Анатолійович.** ТЕРМІНИ «КОНЦЕПТ» І «ПОНЯТТЯ» В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ
25. **Харечко Світлана Іванівна.** ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
26. **Федюрко Віра Григорівна.** ОСОБЛИВОСТІ БАЛАД ДМИТРА ІВАНОВА
27. **Чепела Ольга Миколаївна.** ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
28. **Шевченко Світлана Петрівна.** ВИВЧЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ
29. **Школа Валентина Миколаївна.** КАЗКОВА СКЛАДОВА ПОВІСТІ ОЛЬГИ МАК «КАМІННЯ ПІД КОСОЮ» ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТВОРУ В ШКОЛІ
30. **Шкуліпа Анатолій Григорович.** МОВА – ІЗ ВІКІВ: ЧИМ ГЛИБШЕ КОРІННЯ, ТИМ МІЦНІШЕ СТОЇТЬ ДЕРЕВО
31. **Шкурко Микола Пантелійович.** ПРО ВОЛОДІННЯ МОВОЮ ЯК ІНСТРУМЕНТОМ ЗДІЙСНЕННЯ ІДЕЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

15. **Мушировська Наталія Володимирівна.** ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА
16. **Наконечна Марія Миколаївна, Папуча Микола Васильович.** ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
17. **Примак Олена Володимирівна, Виговська Світлана Володимирівна.** ІСТОРІЯ В СЛОВІ (ЗА ТВОРАМИ ВОЛОДИМИРА ЛИСА)
18. **Прокопенко Олена Іванівна.** ЗАСТОСУВАННЯ ТЕКСТОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
19. **Ременюк Людмила Олексіївна.** ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО І ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
20. **Романова Ірина Василівна.** УКРАЇНСЬКА МОВА ПІСЛЯ ТРИДЦЯТОЇ РІЧНИЦІ ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
21. **Романчук Світлана Миколаївна.** ВИКОРИСТАННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ТРОПІВ У ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ТЕКСТАХ
22. **Скидан Марина Сергіївна.** ХРОНОТОП ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ТЕКСТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ
23. **Скидан Марина Сергіївна.** ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ
24. **Скидан Ярослав Анатолійович.** ТЕРМІНИ «КОНЦЕПТ» І «ПОНЯТТЯ» В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ
25. **Харечко Світлана Іванівна.** ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
26. **Федюрко Віра Григорівна.** ОСОБЛИВОСТІ БАЛАД ДМИТРА ІВАНОВА
27. **Чепела Ольга Миколаївна.** ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
28. **Шевченко Світлана Петрівна.** ВИВЧЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ
29. **Школа Валентина Миколаївна.** КАЗКОВА СКЛАДОВА ПОВІСТІ ОЛЬГИ МАК «КАМІННЯ ПІД КОСОЮ» ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТВОРУ В ШКОЛІ
30. **Шкуліпа Анатолій Григорович.** МОВА – ІЗ ВІКІВ: ЧИМ ГЛИБШЕ КОРИННЯ, ТИМ МІЦНІШЕ СТОЇТЬ ДЕРЕВО
31. **Шкурко Микола Пантелійович.** ПРО ВОЛОДІННЯ МОВОЮ ЯК ІНСТРУМЕНТОМ ЗДІЙСНЕННЯ ІДЕЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

32. Щербина Ірина Петрівна, Лінник Любов Михайлівна. ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ. БІНАРНИЙ УРОК НА ТЕМУ: “СКЛАДАННЯ ОПИСУ ТВАРИНИ ДЛЯ ВІКІПЕДІЇ ТА ОПИСУ ТВАРИНИ ЯК ГЕРОЯ ОПОВІДАННЯ НА ОСНОВІ ТВОРУ ЕРНЕСТА СЕТОНА-ТОМПСОНА “ЛОБО”

Антончук Олександр Михайлович,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри стилістики та культури
української мови Рівненського
державного гуманітарного університету

УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Сучасний учитель повинен володіти низкою духовних, моральних, професійних якостей, яких набуває в процесі навчання у вищій школі, що можна забезпечити рідномовною освітою і засвоєнням системи фахових дисциплін.

Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» має на меті «сформувати в майбутніх спеціалістів професійно зорієнтовані вміння і навички досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері» [3, с. 15]. Загальноприйнятими формами ділової комунікації є ділова розмова, нарада, переговори, публічне мовлення, конференція, дебати з опонентом, ділове листування, розмова по телефону, різноманітні ділові зустрічі.

Під час викладання курсу для здобувачів вищої освіти РДГУ спеціальності «014 Середня освіта (Історія)» враховуємо особливості професійної комунікації майбутніх вчителів історії, а саме: вміння ознайомити школярів з минулим людства, сприяти формуванню в учнів наукових поглядів на процеси суспільного розвитку, історію суспільства і культури, розуміння загальних закономірностей історико-культурного процесу і своєрідності історичного шляху народів.

Дисципліна передбачає опрацювання питань, пов'язаних із культурою та стилістикою мови професійного спілкування, вивчення різних видів ділових документів, набуття навичок їх укладання і редагування, формування висловлювань на певну тему, підготовку та виголошення виступів, засвоєння етикету професійного спілкування та ділової кореспонденції. Обов'язковим є оволодіння нормами літературної мови: графічними, орфографічними, орфоепічними, лексичними, морфологічними, синтаксичними, пунктуаційними, стилістичними.

Уміння вести соціальний та міжособистісний діалог є важливим під час проведення індивідуальних та колективних форм фахового спілкування. З урахуванням каналів комунікації виділяють: безпосереднє спілкування («обличчя до обличчя»); опосередковане (телефон, радіо, телебачення).

Опрацьовуючи тему «Культура усного фахового спілкування. Форми колективного обговорення професійних проблем», здобувачі вищої освіти виконують такі практичні завдання:

1. Складіть проєкт ток-шоу «Україна сьогодні: здобутки, виклики, перспективи».
2. Складіть діалог на тему «Телефонна розмова», дотримуючись правил мовленнєвого етикету, скориставшись ситуацією, коли вам телефонує науковий керівник курсової роботи.
3. Прослухайте діалог між ведучим і політиком у програмі «Велика політика» і схарактеризуйте його за такими параметрами: а) місце і час спілкування; б) форма спілкування; в) мета учасників спілкування; г) ініціатива спілкування; г) засоби мовленнєвого етикету; д) типи помилок. Чи ефективними є обрані комунікативні тактики та стратегії?

Готуючись до виступу, доповідач може написати доповідь на папері. При цьому йому слід врахувати, що розмовна мова значною мірою різниться від писемної, вона менш формалізована, вільніша, сприймається легше. Проте не можна нехтувати дотриманням загальноприйнятих літературних норм у користуванні орфоепічними, морфологічними та стилістичними засобами мови, адже важливою умовою успіху є бездоганна грамотність. Мовлення має бути не тільки правильним, а й лексично багатим, синтаксично різноманітним.

У процесі вивчення теми «Риторика і мистецтво презентації» пропонуємо такі завдання для формування ораторської вправності:

1. Навівши переконливі аргументи, спростуйте або заперечте тезу Івана Огієнка «Кожний учитель – якого б фаху він не був – мусить досконало знати свою соборну літературну мову й вимову та соборний правопис. Не вільно вчителєві виправдовувати свого незнання рідної мови не фаховістю».
2. Підготуйте промову для однокласників із теми «Український молодіжний сленг», розкрийте історичні та психологічні особливості цього поняття.
3. Доберіть і запишіть 3-4 аргументи, щоб підтвердити такі думки: Мати вищу освіту – нині престижно. Поступливість – риса слабкої людини. Добра освіта належно поцінована нині.
4. Прочитайте початок тексту і його кінець. Про що він? Визначте стиль. Додайте доказову частину тексту до поданих вступної та заключної частини.

Ознаки кризи правопорядку в Україні сьогодні очевидні. Існують різні думки з приводу того «хто винен?» у цьому і «що робити?», аби забезпечити в країні суворе дотримання закону.

Отже, простежується закономірність: яка правова культура людей – такий і правопорядок вони матимуть.

Важливо, аби в умовах суб'єкт-суб'єктного навчання викладач не на себе брав пояснення лінгвістично-дидактичних фактів, явищ, понять, а стимулював студентів самостійно міркувати, логічно мислити, доходити висновків [2].

У процесі вирішення проблемних задач, участі в дискусіях, обґрунтуванні власних позицій виникає потреба в застосуванні критичного

4. залучати до читання художньої літератури, інсценування драматичних творів;
5. проводити дебати на історичні теми;
6. організувати факультетський тиждень української мови;
7. переглядати україномовні фільми й обговорювати їх;
8. організувати публічні виступи із фахової тематики.

На нашу думку, життя сучасного університету у контексті культурного розвитку молоді насичене різноманітною інформацією переважно розважального змісту, яка впливає на почуття, але не сприяє духовному удосконаленню майбутніх педагогів.

Таким чином, підготовка студентів нефілологічних факультетів педагогічних ВНЗ – складний і багатогранний процес, у якому важливе місце займає духовний аспект. Його студент повинен осмислити й засвоїти на рідномовній основі під час професійної підготовки. Сучасне суспільство суцільного матеріального споживацтва насаджує цінності відповідного характеру, серед яких не є пріоритетною культура мовлення, її духовні основи. Сфера бізнесу передбачає діловий характер відносин, який можливий тільки за умови дотримання правил ефективної комунікації і моральності її учасників. Правила мовленнєвого етикету базуються не лише на народних традиціях, ментальності, а й на онтологічних джерелах релігійного характеру.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укладач і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ : Ірпінь : Перун, 2007. – 1736 с.
2. Хом'як І. М. Розвиток критичного мислення у студентів-філологів. / І. М. Хом'як // Українська мова та література в школі. – 2019. – №1. – С. 2–7.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – Вид. 3-тє, випр. і доп. – Київ : Алерта, 2013. – 696 с.

Базар Тетяна Вікторівна,

вчитель української мови і літератури
ЗОШ І-ІІІ ст. №10 Ніжинської міської ради
Чернігівської області

**ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА
ОСНОВА РЕФОРМИ НУШ. ЙОГО ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПІЛОТУВАННЯ
АДАПТАЦІЙНОГО ЦИКЛУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**